

УДК 338.24

П.Г. ПЕРЕРВА

ІННОВАЦІЙНА, ІНВЕСТИЦІЙНА ТА МАРКЕТИНГОВА ПОЛІТИКА - АНТИКРИЗОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглядаються питання формування ефективної системи по забезпеченню сталого розвитку промислового підприємства. В якості антикризових інструментів сталого розвитку автор пропонує збалансовану систему трьох політик: інноваційної, інвестиційної та маркетингової. Детально проаналізована можливість аналітичної оцінки рівня сталого розвитку підприємства та запропоновано низку показників різної спрямованості (інноваційні, інвестиційні, маркетингові, соціальні, екологічні, економічні), які в комплексі і забезпечують сталий розвиток підприємства та дозволяють аналітично оцінити його рівень. Обґрунтовано систему антикризових заходів, впровадження яких дозволяють забезпечити стійкий розвиток промислового підприємства. Пропонована система антикризових заходів, розділена на 6 характерних груп. З використанням методу експертних оцінок визначається рейтинг кожної групи, кожного заходу та оптимізується склад заходів в кожній групі. Науково-методичні пропозиції автора нашли своє впровадження в практиці роботи Харківського машинобудівного заводу «ФЕД».

Ключові слова: кризові явища, антикризові заходи, санація, реструктуризація, експертні оцінки, стійкий розвиток, промислові підприємства.

В статье рассматриваются вопросы формирования эффективной системы по обеспечению устойчивого развития промышленного предприятия. В качестве антикризисных инструментов устойчивого развития автор предлагает сбалансированную систему трех политик: инновационной, инвестиционной и маркетинговой. Подробно проанализирована возможность аналитической оценки уровня устойчивого развития предприятия и предложен ряд показателей различной направленности (инновационные, инвестиционные, маркетинговые, социальные, экологические, экономические), которые в комплексе и обеспечивающих устойчивое развитие предприятия и позволяют аналитически оценить его уровень. Обоснована система антикризисных мер, внедрение которых позволяют обеспечить устойчивое развитие промышленного предприятия. Предлагаемая система антикризисных мер, разделена на 6 характерных групп. С использованием метода экспертных оценок определяется рейтинг каждой группы, каждого мероприятия и оптимизируется состав мероприятий в каждой группе. Научно-методические предложения автора нашли свое внедрение в практике работы Харьковского машиностроительного завода «ФЭД».

Ключевые слова: кризисные явления, антикризисные меры, санация, реструктуризация, экспертные оценки, устойчивое развитие, промышленные предприятия.

The article deals with the issues of the formation of an effective system for the sustainable development of an industrial enterprise. As an anti-crisis tool for sustainable development, the car offers a balanced system of three policies: innovative, investment and marketing. The analysis of the possibility of analytical estimation of the level of sustainable development of the enterprise is offered and a number of indicators of different orientation (innovative, investment, marketing, social, ecological, economic) are offered, which in the complex provide sustainable development of the enterprise and allow to analyze its level analytically. The system of anti-crisis measures, implementation of which allows to ensure stable development of industrial enterprise, is substantiated. The proposed system of anti-crisis measures, divided into 6 characteristic groups. Using the expert estimation method, the ranking of each group, each event is determined and the composition of the activities in each group is optimized. The author's scientific and methodological proposals have been implemented in the practice of the Kharkiv Machine-Building Plant "FED".

Key words: crisis phenomena, anti crisis measures, sanation, restructuring, expert assessments, sustainable development, industrial enterprises.

Вступ. Сталий розвиток підприємства являє собою комплексне поняття, яке залежить від великої кількості економічних, екологічних і соціальних факторів. В умовах вирішення завдань всебічної модернізації економіки актуальною стає проблема збереження і оцінки сталого розвитку підприємства, так як різні стратегії модернізації по-різному впливають на показники його сталого розвитку. У зв'язку з цим, в статті розглянуті основні стратегії модернізації (інноваційні, інвестиційні та маркетингові) і їх вплив на показники сталого антикризового розвитку підприємства.

Розвиток механізмів антикризового управління, пізнання його сутнісно-змістовних, інформаційно-методичних і організаційних основ, розробка ефективного і надійного інструментарію діагностики кризи в розвитку господарюючих суб'єктів, обґрунтування технології безболісного переходу від виконання надзвичайних заходів при настанні критичних подій до нормального функціонування на основі стратегічного плану - ефективна дорога підвищення стійкості не лише окремих підприємств, але і економіки країни в цілому. Розробка, обґрунтування та використання інструментів, що

забезпечують сталий розвиток промислового підприємства, на сьогодні є важливою і надзвичайно актуальною задачею.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання розвитку економічної стійкості підприємств знайшли своє відображення в працях багатьох вчених-економістів: Гладенко І.В. [1], Косенко О.П. [2-4], Костромін П.А. [5], Ткачова Н.П. [6], Косенко А.В. [7], Кобелева Т.О. [8-9], Побережна Н.М. [10], Савенкова О.Н. [11], Ткачов М.М. [12], Швиданенко Г.О. [13], Шипуліна Ю.С. [14], Погорелов М.І. [15] та ін.

Ряд авторів сталий розвиток підприємства підприємств ототожнюють з його фінансовим станом, в якому факт його збитковості грає головну роль, а банкрутство розглядається як один з інститутів, призначених для забезпечення функціонування стійких підприємств. Крім того, поза увагою сучасних дослідників залишилися питання формування системи антикризових заходів з використанням комплексу інструментів, заснованих на інноваційній, інвестиційній та маркетинговій політиці промислового підприємства. Є актуальним та

необхідним розвиток теорії і практики у сфері попередження банкрутства та розробки ефективних заходів по усуненню ознак неплатоспроможності підприємств, що й зумовило вибір авторами теми, мету і завдання цього дослідження. Відсутність єдиних підходів до визначення сталого розвитку, його забезпечення, виявлення взаємозв'язків між факторами, які визначають і показники стійкості, призводять до необхідності подальших досліджень.

Цілі статті. Метою дослідження є обґрунтування взаємозв'язку і виявлення специфіки організаційно-економічного механізму стабілізації і стійкого розвитку промислових компаній в рамках подолання наслідків системної і економічної криз в українській економіці, яка трансформується.

Результати дослідження. Сталий розвиток промислового підприємства залежить від безлічі самих різних факторів, які характеризують заходи по інноваційній політиці, ринкових перетвореннях, реструктуризації та реорганізації, фінансовій санації, системі управління підприємством тощо. Виходячи з цих посилок, на наш погляд, є доцільним провести генерацію як можна більшої кількості антикризових

заходів, кожний з яких в більшій або меншій мірі впливає на стабільний розвиток промислового підприємства та ефективно проведення санації і реструктуризації.

Більшість авторів пропонують методику оцінки інтегрального коефіцієнта стійкого розвитку як середньої геометричної з коефіцієнтів, виражених в частках одиниці, за загальною формулою [5, 13, 14, 15]:

$$Y = \sqrt[n]{\alpha_1 * K_1 \alpha_2 * K_2 * \dots * \alpha_n * K_n}$$

де: Y - інтегральний показник сталого розвитку підприємства; α - вага показника, який визначається експертним шляхом; K - показник, виражений в частках одиниці; n - кількість використовуваних показників.

Коло таких коефіцієнтів досить широкий і різні автори пропонують свої набори коефіцієнтів, основні з яких представлені в табл. 1 [5].

Таблиця 1 - Основні показники сталого розвитку підприємств

Економічні показники сталого розвитку підприємства	
<i>Фінансові коефіцієнти</i>	<i>Технологічні коефіцієнти</i>
Маневреності та автономії	Придатності основних фондів (ОФ)
Поточної платоспроможності	Оновлення ОФ
Фінансової залежності	Приросту ОФ
<i>Організаційні коефіцієнти</i>	<i>Виробничі коефіцієнти</i>
Ефективності управління	Виробничої стійкості
Економічності оргструктури	Рентабельність виробництва
Чистий прибуток на одного працівника управлінського апарату	Виробничого потенціалу
<i>Маркетингові коефіцієнти</i>	<i>Інвестиційні коефіцієнти</i>
Зміни обсягів продажів продукції підприємства	Інвестиційної активності підприємства
Маркетингових витрат на збут продукції	Інвестицій в основний капітал
Частка цільового ринку підприємства	Інвестицій в НДДКР та розвиток
Обороту товарних запасів	Фінансових інвестицій
Показники інноваційного розвитку сталого розвитку підприємства	
Коефіцієнт прогресивності обладнання	Коефіцієнт оновлення активної частини ОФ
Коефіцієнт приросту продуктивності праці	Коефіцієнт оновлення продукції
Екологічні показники сталого розвитку підприємства	
Безвідходність виробництва	Рівень використання вторинної сировини
Коефіцієнт ресурсозберігаючих технологій	Рівень забруднення навколишнього середовища
Соціальні показники сталого розвитку підприємства	
Стабільність кадрів	Забезпеченість нормальних умов праці
Відношення середньої зарплати на підприємстві до середньої зарплати по галузі	Заборгованість по зарплаті на одного працівника підприємства

Таким чином, діапазон визначень сталого розвитку підприємств як економічної категорії широкий. Не обмежуючись стійкістю підприємств, галузі, регіону, ця категорія включає значні загрози економічного і соціального характеру, без урахування яких проблема сталого розвитку не може бути вирішена. Виходячи з цього постулату є можливість стверджувати, що запорукою антикризового сталого розвитку підприємства є адекватна інноваційна, інвестиційна та маркетингова політика підприємства.

Вивчення літературних джерел та практики роботи низки машинобудівних підприємств м. Харкова в умовах наявності кризових явищ, а також детальне дослідження фінансово-економічних показників роботи ДП ХМЗ «ФЕД», дозволило автору сформулювати і в певній мірі класифікувати на ряд основних груп більше сотні антикризових заходів та напрямів діяльності цього підприємства, які є можливим використовувати при наявності при знаків нестабільності в роботі або при наявності чинників,

які характеризують наближення чи розвиток кризи. Звичайно, що всі напрямки ефективної антикризової політики неможливо використати одночасно. Тому виникає потреба в аналітичному дослідженні важливості кожної з груп і кожного з заходів, які включені в ці групи. Таке завдання, на наш погляд, може бути ефективно виконане з використанням експертного аналізу, який пропонується провести поетапно: формування груп експертів; формування матриці рангів по 6 групам заходів; розрахунки статистичних характеристик для показників кожної групи; проведення факторного аналізу групи експертів з використанням статистичних характеристик.

Кожному експерту було запропоновано шість променевих діаграм. На кожній з діаграм променями було представлено заходи (кількість променів – по кількості заходів в групі). Експерту треба було після попереднього вивчення виробничо-економічного стану конкретного підприємства (в даному випадку ДП ХМЗ «ФЕД») кожний з заходів в кожній з груп оцінити від «0» до «1» і зробити відповідну помітку на промені. З'єднуючи відповідні помітки на променях ламаною лінією, кожний експерт в підсумку надав експертну оцінку заходів в кожній групі [7].

Середня бальна оцінка дає змогу використання методу регресійного аналізу для отримання рівня по кожній групі оцінок експертів для аналізу важливості кожного показника відповідно один одного і порівнянності їх, як між собою, так і між групами показників.

В результаті проведеного дослідження було визначено стратегічні напрями діяльності промислового підприємства по забезпеченню сталості своєї діяльності. Найбільш рейтинговими з таких напрямків було визначено наступні [7].

1. Інноваційна політика. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційна політика – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Узагальнюючи результати проведених у цій сфері досліджень, можна сформулювати такий основний критерій необхідності інтенсифікації економічних процесів: для ліквідації гальмуючих факторів розвитку економіки слід здійснити низку кроків щодо сприяння підвищенню рівня інноваційної активності з метою забезпечення зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції на основі освоєння науково-технічних досягнень та оновлення виробництва. Загальним напрямком реалізації інноваційної політики є сприяння розвитку науково-технічного потенціалу, формування сучасних технологічних систем з метою їх використання у галузях економіки. Заміна морально застарілих технологій новими забезпечить підвищення ефективності функціонування виробничих та невиробничих структур. Зокрема, акцентується увага на таких напрямках реалізації інноваційної політики: сприяння підвищенню інноваційної активності в країні; орієнтація на всебічну підтримку базисних і

новітніх технологій; поєднання державного регулювання інноваційної діяльності з ефективним функціонуванням конкурентного ринкового інноваційного механізму; сприяння розвитку інноваційної діяльності в регіонах України; розвиток міжрегіонального і міжнародного трансфертів технологій, міжнародної інвестиційної співпраці; захист інтересів національного інноваційного підприємництва.

2. Інвестиційна політика. Проведені дослідження свідчать про те, що запорукою виживаності і основою стабільності положення підприємства служать інвестиції. Роль інвестицій у розвитку підприємства полягає в цілеспрямованому зміні внутрішнього середовища з урахуванням майбутньої зміни зовнішнього середовища з одночасним забезпеченням підприємства комплексною програмою, яка є системою поточних і довгострокових інвестицій. Сталий розвиток підприємства ототожнюється з його фінансовим станом, у якому факт його збитковості грає головну роль, а банкрутство розглядається як один з інструментів, призначених для забезпечення функціонування стійкого підприємства. Основним завданням інвестицій у підприємство розглядається, як забезпечення його рентабельної виробничо-комерційної діяльності за рахунок підвищення підприємством, стійкого фінансового стану за рахунок поліпшення структури активів, а також стабільності розвитку потужності підприємства та соціального розвитку колективу при самофінансуванні в умовах динамічно розвиває зовнішнього середовища. Іншим завданням інвестицій є стабільне перевищення доходів над витратами: шляхом ефективного їх використання, сприяє безперерйному процесу виробництва і реалізації продукції. Також, завданням інвестицій визначається, як рівновага, збалансування стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення в тривалій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх факторів [13]. Іншими словами, інвестиції підприємства - це стан його матеріальних, економічних і трудових ресурсів, їх розподіл і використання, щоб забезпечити розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику. Сталий розвиток - процес змін, в якому експлуатація ресурсів і напрямки інвестицій узгоджені один з одним і зміцнюють нинішній і майбутній потенціал підприємства.

3. Маркетингова політика. Кризові явища в машинобудівному комплексі країни вимагають застосування ефективних підприємницьких стратегій, серед яких чільне місце належить маркетинговим. Нині важливо не лише виробити продукцію, але й успішно її реалізувати. Показники якості та сучасності не є вичерпними індикаторами економічної ефективності. Ринковий механізм сприяє досягненню рівноваги сил попиту та пропозиції і утворенню рівноважної ціни на даний вид машинобудівної продукції. Однак продавцям та

покупцям не завжди вдається прийти до згоди. Процес встановлення ціни продажу передбачає аналіз основних рушійних сил ринку та виявлення рівноважної ціни. Зваживши відповідність продукції стандартам, рівень торговельної сили, а також враховуючи ринкову інформацію, сторони досягають домовленості щодо ціни. Особливістю сучасної маркетингової продовольчої системи є перехід від принципів вільного ринку до зв'язків на умовах контрактації та формування альянсів. Інтеграційні процеси визначаються прагненням підприємств машинобудівної промисловості та ринкової сфери посилити контроль за кількістю і якістю машинобудівної продукції. Основною рушійною силою при цьому є споживачі, які передають відповідні сигнали виробникам та посередникам системи маркетингу. Задоволенню вимог споживачів сприяють розвиток інформаційних систем, структурні зрушення у технології виробництва, а також організаційні зміни в структурі науково-технічного ланцюга. Інформаційні технології забезпечують безпосередній контакт між учасниками ринкових відносин. Посередники, які мають ринкову владу і бажають мати справу з виробниками аналогічних масштабів діяльності, впливають на структурне урегулювання в машинобудівному комплексі.

Висновки. На підставі проведеного дослідження для ДП ХМЗ «ФЕД» можна зробити висновок про те, що розроблений методичний підхід до ранжування санаційно-реструктуризаційних заходів та напрямів забезпечення сталого розвитку підприємства, в які вони були згруповані, в залежності від основних характеристик підприємства (розміру, серійності виробництва, форми власності) дозволяє виявляти найбільш ефективні напрями та заходи для забезпечення стабільного та стійкого розвитку конкретного підприємства, дозволяє проводити ефективний вибір необхідних заходів при різних проявах кризових ситуацій на певному підприємстві.

Вважаємо, що розглянута в статті методика розрахунку сталого розвитку промислового підприємства забезпечить менеджерів підприємства необхідною інформацією, на підставі якої можна прийняти своєчасні ефективні управлінські рішення.

Список літератури

1. Гладенко І.В. Науково-методичні підходи до вирішення проблем практичної реалізації механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / П.Г.Перерва, І.В.Гладенко, А.В.Косенко, М.М.Ткачов // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ" : сб. науч. тр. Темат. вып. : Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков : НТУ "ХПИ", 2008. – №18. – С. 105-110.
2. Косенко О.П. Комерціалізація інтелектуально-інноваційних технологій [Монографія] / О.П. Косенко. - Х.: «Смугаста типографія», 2015. - 517 с.
3. Косенко О.П. Кон'юнктура технологічного ринку : оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / О.П.Косенко, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // Вісник НТУ «ХП».– Харків : НТУ «ХП», 2014.–№33 (1076).–С. 76 – 87.
4. Косенко, А.П. Экономическая оценка инновационного потенциала / А.П.Косенко, Д.Коциски, О.И.Маслак, П.Г.Перерва, Д.Сакай.- Монография / Под ред. проф. Перервы П.Г. и проф. Д.Коциски – Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц,техн.ун-т, 2009. – 170 с.

5. Костромин П.А. Устойчивое развитие предприятия в условиях модернизации экономики // Экономика и современный менеджмент: теория и практика: сб. ст. по матер. XXIV междунар. науч.-практ. конф. – Новосибирск: СибАК, 2013.

6. Перерва П. Г. Моделирование стратегической политики маркетингу конкурентоспособности на засадах бечмаркінгу / П. Г. Перерва, Н.П.Ткачова // Економічні науки : зб. наук. праць. Сер. : Економіка та менеджмент. – Луцьк : ЛНТУ, 2012. – Вип. 9 (34), ч. 2. – С. 10–23.

7. Перерва П.Г. Антикризові інструменти сталого розвитку підприємства: інноваційна, інвестиційна та маркетингова політика / П.Г.Перерва, А.В.Косенко, О.П.Косенко // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХП" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ "ХП". – 2012. – № 25. – С. 100-106.

8. Перерва П.Г. Банкротство, санація та реструктуризація підприємства як економічні категорії антикризового управління / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, В.Л.Товажнянський // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХП" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ "ХП". – 2015. – № 59 (1168). – С. 148-152.

9. Перерва П.Г. Формування кон'юнктури ринку електротехнічної продукції / П.Г. Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2015. – № 815. – С. 118–125.

10. Побережна Н.М. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства [Текст] / П.Г.Перерва, Н.М.Побережна // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2012. - №2. - С. 191-198.

11. Савенкова О.Н. Аналіз фінансового стану підприємства / П.Г.Перерва, О.Н.Савенкова // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХП" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ "ХП", 2002. – № 11-2. – С. 118-121.

12. Ткачов М.М. Ринок контрафактної продукції в системі неформальної економіки / М. М. Ткачов // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХП» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХП», 2013. – № 22 (995). – С. 89–95

13. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : монографія / Г.О. Швиданенко, О.І.Олексик. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 144 с.

14. Шипуліна Ю.С. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С.Шипуліної. - Суми: ТОВ «ДД Папірус», 2012.-458 с.

15. Экономика и управление инновационной деятельностью / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. – 1203 с.

References(transliterated)

1. Hladdenko I.V. *Naukovo-metodychni pidkhody do vyrishennya problem praktychnoyi realizatsiyi mekhanizmu komertsializatsiyi ob'yektiv intelektual'noyi vlasnosti* / P.G.Pererva, I.V.Hladdenko, A.V.Kosenko, M.M.Tkachov // *Vestnyk Nats. tekhn. un-ta "KHPY"* : sb. науч. tr. Temat. vyp. : Tekhnichesky prohrss y efektyvnost' proyzvodstva. – Kharkov : NTU "KHPY", 2008. – №18. – S. 105-110.
2. Kosenko O.P. *Komertsializatsiya intelektual'no-innovatsiynykh tekhnolohiy* [Monohrafiya] / O.P. Kosenko. - KH.: «Smuhasta typhrafiya», 2015.- 517 s.
3. Kosenko O.P. *Kon'yunktura tekhnolohichnoho rynku : otsinka ryzkyv komertsializatsiyi ob'yektiv intelektual'noyi vlasnosti* / O.P.Kosenko, T.O.Kobyelyeva, P.G.Pererva // *Visnyk NTU «KHPY»*.–Kharkiv : NTU «KHPY», 2014.–№33 (1076).–S. 76 – 87.
4. Kosenko, A.P. *Ékonomycheskaya otsenka ynnovatsyonnoho potentsyala* / A.P.Kosenko, D.Kotsysky, O.Y.Maslak, P.G.Pererva, D.Sakay.- Monohrafiya / Pod red. prof. Pereruy P.H. y prof. D.Kotsysky – Kharkov-Myshkolts : NTU „KHPY”, Myshkol'ts.tekhn.un-t. 2009. – 170 s.
5. Kostromyn P.A. *Ustoychyvoe razvytye predpnyatyya v uslovyaykh modernyzatsyy ékonomyy // Ékonomyya y sovremenny menedzhment: teoriyya y praktyya: sb. st. po mater. XXIV mezhdunar. nauch.-prakt. konf. – Novosybyrsk: SybAK, 2013.*

6. Pererva P.G.. *Modelyuvannya stratehichnoyi polityky marketynhu konkurentospromozhnosti na zasadakh benchmarkinhu* / P. H. Pererva, N.P.Tkachova // *Ekonomichni nauky : zb. nauk. prats'*. Ser. : *Ekonomika ta menedzhment*. – Lutsk : LNTU, 2012. – Vyp. 9 (34), ch. 2. – S. 10–23.
7. Pererva P.G.. *Antykryzovi instrumenty staloho rozvytku pidpryyemstva: innovatsiyna, investytsiyna ta marketynhova polityka* / P.G.Pererva, A.V.Kosenko, O.P.Kosenko // *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KHPI"* : zb. nauk. pr. Temat. vyp. : *Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva*. – Kharkiv : NTU "KHPI". – 2012. – № 25. – S. 100-106.
8. Pererva P.G.. *Bankrot-stvo, sanatsiya ta restrukturyzatsiya pidpryyemstva yak ekonomichni katehoriyi antykryzovoho upravlinnya* / P.G.Pererva, T.O.Kobyelyeva, V.L.Tovazhnyans'kyu // *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KHPI"* : zb. nauk. pr. Temat. vyp. : *Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva*. – Kharkiv : NTU "KHPI". – 2015. – № 59 (1168). – S. 148-152.
9. Pererva P.G.. *Formuvannya konyunktury rynku elektrotekhnichnoyi produktsiyi* / P.H. Pererva, T.O.Kobyelyeva, N.P.Tkachova // *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. *Problemy ekonomiky ta upravlinnya*. – 2015. – № 815. – S. 118–125.
10. Poberezhna N.M. *Vyznachennya efektyvnosti vykorystannya vyrobnychoho potentsialu mashynobudivnoho pidpryyemstva* [Tekst] / P.G.Pererva, N.M.Poberezhna // *Marketynh i menedzhment innovatsiy*. – 2012. – №2. – S. 191-198.
11. Savenkova O.N. *Analyz finansovoho sostoyannya predpryyatyia* / P.G.Pererva, O.N.Savenkova // *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KHPI"* : zb. nauk. pr. Temat. vyp. : *Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva*. – Kharkiv : NTU "KHPI", 2002. – № 11-2. – S. 118-121.
12. Tkachov M.M. *Rynok kontrafaktoyi produktsiyi v systemi neformalnoyi ekonomiky* / M. M. Tkachov // *Visnyk Nats. tekhn. un-tu «KHPI»* : zb. nauk. pr. Temat. vyp. : *Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva*. – Kharkiv : NTU «KHPI», 2013. – № 22 (995). – S. 89–95
13. Shvydanenko H.O. *Suchasna tekhnolohiya diahmostyky finansovo-ekonomichnoyi diyal'nosti pidpryyemstva : monohrafiya* / H.O. Shvydanenko, O.I.Oleksyk. – K. : Vyd-vo KNEU, 2002. – 144 s.
14. Shypulina YU.S. *Mekhanizm upravlinnya potentsialom innovatsiynoho rozvytku promyslovykh pidpryyemstv: monohrafiya* / za red. k.e.n., dotsenta YU.S.Shypulinoyi. - Sumy: TOV «DD Papirus», 2012.–458 s.
15. *Ekonomyka y upravlenye ynnovatsyomnoy deyatelnostyu* / Pod red. prof. Perervy P.H., prof. Voronovskoho H.K., prof. Mekhovycha S.A., prof. Pohorelova N.Y. – Kharkov: NTU «KHPI», 2009. – 1203 s.

Надійшло (received) 13.10.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Інноваційна, інвестиційна та маркетингова політика - антикризові інструменти сталого розвитку підприємства / П.Г.Перерва // Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2017. - № 46(1267).- С. 78-82 . Бібліогр. 15 назв. – ISSN 2519-4461.

Иновационная, инвестиционная и маркетинговая политика - антикризисные инструменты устойчивого развития предприятия / П.Г.Перерва // Вестник НТУ «Харьковский политехнический институт» (экономические науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2017. - № 46(1267).- С. 78-82 . Библиогр.: 15 названий. – ISSN 2519-4461.

Innovation, investment and marketing policy - anti-crisis tools for sustainable development of the enterprise / P.G.Pererva // *B Bulletin of NTU "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences)*. – Kharkiv.: NTU "KhPI". - 2017. - № 46(1267).- P. 78-82 . Bibliogr.: 15 names. – ISSN 2519-4461.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Перерва Петро Григорович – доктор економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», декан економічного факультету; тел.: (067) 940-16-81; e-mail: pgpererva@gmail.com

Перерва Петр Григорьевич – доктор економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харьковский политехнический институт», декан економічного факультета; тел.: (067) 940-16-81; e-mail: pgpererva@gmail.com

Pererva Petro Grygorovych - doctor of economic Sciences, Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Dean of the economic faculty; tel. (067) 940-16-81; e-mail: pgpererva@gmail.com